

Iran Academy of
Science and Technology

بررسی روانشناسی عوامل جرم زا در جامعه

احمد راوش، ملیحه کعبی زاده عرب

کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی دانشگاه پیام نور تهران مرکز جنوب
ملیحه کعبی زاده عرب: کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی دانشگاه علوم و تحقیقات اهواز

مجله علمی تخصصی علوم انسانی اسلامی (سال دوم)

شماره ۲۴ / جلد ۱ / خرداد ۱۳۹۶ / ص ۲۸۸-۲۷۸

چکیده: بررسی علل بزهکاری نشان می دهد که ارتکاب جرم بیشتر تحت تاثیر ویژگیهای زیستی خود هستند و افراد سعی می کنند مسیر مجرمانه خود را بر اساس تواناییهای جسمانی تعیین کنند. نوع جامعه پذیری افراد بر اساس جنسیت آنها هم در شکل گیری رفتار مجرمانه افراد بی تاثیر نیست، در مورد علل روانی بزهکاری زنان و مردان هم مشخص شد که دو مقوله افسردگی و پرخاشگری که متناسب با جنسیت افراد، در آنها تاثیر گذار است می تواند نقش مهمی در بزهکاری ایفا کند. همچنین بررسی تحول و افزایش بزهکاری زنان و مردان نشان می دهد بزهکاری زنان در برخی موارد دچار تحول شده است، گسترش آزادیهای اجتماعی در جامعه، افزایش اشتغال در محیطهای عمومی و تضعیف کنترلهای اجتماعی نسبت به جوانان از عوامل اصلی در افزایش بزهکاری می باشد، وجود امنیت در هر جامعه، مهم ترین و اساسی ترین عامل تضمین رشد و توسعه پایدار و مطلوب است، در حالی که جرم مهم ترین دشمن امنیت اجتماعی است و افزایش آن؛ رابطه منفی با امنیت دارد، در سال های اخیر، افزایش تغییرات در الگوهای سنتی، خطر درگیری عموم به ویژه جوانان را در فعالیت های جنایی افزایش داده است. افزایش رفتارهای بزهکارانه دولت ها را به چاره جویی و تلاش برای یافتن راه حل وادار می کند که جرم انگاری ابتدایی ترین واکنش قوه عمومی را تشکیل می دهد؛ ولی تدوین قوانین کیفری باید آخرین راه حل و نه اولین آن در مبارزه با بزهکاری باشد. جرم انگاری نامتناسب نه تنها راه حل مؤثر نیست؛ بلکه موجب خلق کجروی های جدید می گردد، به همین علت است که امروزه به پیشگیری از جرم که از مهمترین اقدامات در مبارزه با جرم به حساب می آید توجه بیشتر می شود و پیشگیری از جرم بخش قابل توجهی از ادبیات جرم ستیزی را در عصر ما تشکیل می دهد، برای هرگونه پیشگیری از وقوع جرم توجه به علل تحقق جرم، بسیار مهم است و این نوشتار درصدد است که عوامل روانی جرم را با تکیه بر فقها و حقوقدانان غربی و اسلامی به تصویر بکشد.

واژگان کلیدی: عوامل روانی، جرم، بزهکاری، گناه و پیشگیری.

مقدمه

تاریخ بشر نشان دهنده آن است که جرم جزء جدایی ناپذیر جوامع انسانی بوده است و از برخی آیات قرآن استفاده می شود که با شکل گیری اولین خانواده بشری بر کره زمین، اولین جرم نیز به وقوع پیوست، اما این پیوستگی هیچ گاه مانع از آن نشده که انسان ها به شناسایی علل جرم و راه های پیشگیری از آن نپردازند. توجه به این مهم مختص انسان های عادی نبوده، بلکه ادیان الهی و برگزیدگان خداوند نیز همواره به این مسئله توجه داشته اند، چنانکه دین اسلام به عنوان دین خاتم که همه سازوکارهای زندگی بشری را با خود به همراه دارد، در بردارنده مفاهیم پیشگیری از گناه و جرم بوده و بیان کننده علل و عوامل آن است.

عوامل مختلفی در بروز جرم می تواند تأثیرگذار باشد که تعداد یا میزان اهمیت هر یک از این عوامل در جوامع گوناگون به دلیل وجود تفاوت های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی متفاوت است. این عوامل را در یک تقسیم کلی، میتوان به سه دسته تقسیم کرد:

الف: عوامل فردی یا زیستی از قبیل جنس، سن و اندام،

ب: عوامل روانی از قبیل ضعف ایمان به قیامت، بدبینی، پرخاشگری، زودباوری و ترس،

ج: عوامل اجتماعی از قبیل خانواده نابسامان، ناسازگاری والدین گروه مرجع، مهاجرت و مطبوعات.

بین اندیشمندان در زمینه تعداد یا میزان نقش این عوامل، اجماع و اتفاق نظر وجود ندارد و هر یک از این ها با توجه به نوع گرایش و تخصص خود به این مسئله نظر افکنده و دسته خاصی از این عوامل را تنها مؤثر در ارتکاب اعمال مجرمانه دانسته یا بیشترین اهمیت را برای آن قائل شده اند.

عوامل درونی بزهکاری با ویژگی های خود قابل تفکیک به دو گروه ارثی و اکتسابی هستند.

عوامل ارثی شامل خودآوردهایی است که کودک از پدر، مادر و نیاکان خود گرفته و هنگام زادن با خود به دنیا آورده است. تأثیر وراثت را در تکوین شخصیت کودک نمی توان انکار کرد. پژوهش های سال های اخیر در زمینه علم وراثت نشان می دهد که پاره ای از ناپهنجاری های کروموزومی تأثیر ژرفی در عواطف، هیجان ها و به طور کلی رفتار انسان دارد.

اهمیت و لزوم بررسی این موضوع از دیدگاه متق نترین منبع دینی ما، یعنی قرآن، بر کسی پوشیده نیست تا روشن شود که این کتاب آسمانی برای علل روانی بزرگترین معضل اجتماعی انسان ها در طول تاریخ چه راه کارها و رهنمودهایی ارائه داده است.

پرسش اصلی که در جریان محاکمه مطرح می شود، این است: چرا این یا آن کار را انجام دادی؟ در گذشته پرسشی از این نوع، جوابی ناقص داشت؛ زیرا نه فقط آن گونه اغراض مطرح بودند که در روان آگاه فرد جولان می کردند، اغراض ناآگاه که اثر و نفوذ عظیمی در اعمال ما دارند، مجهول و مورد غفلت بودند. به همین دلیل حتی خود مجرم نیز نمی توانست علت رفتار خود را بیان کند. به طور کلی روش بازپرسی از مجرم یا رسیدگی به اظهارات وی در دادگاه مبتنی بود بر تجسس دائم اغراض صریح و آگاه و سعی دریافتن تناقضات در اظهارات مجرم و تلاش برای آن که این تناقضات را دلیل خطاکاری متهم بدانند و بدین وسیله نسبت به عدم صلاحیت انسانی حکم کنند، در صورتی که تناقض گویی متهم دلیل بر خطاکاری او و درستی روش دستگاہی که او را به تناقض گویی وامی داشت نبود.

چه بسا که تناقضات متهم درستی او را می رساند؛ زیرا اکثر اعمال انسانی ناشی از اعتراض فراوانی است که ذاتاً متناقض هستند. در زندگی روحی ما موضوع «یا این و یا آن» در کار نیست، چه بسا که «هم این و هم آن» ما را به انجام عملی وادار می کنند. اگر مجرم بتواند در محاکمه حقیقت را به طور تام و تمام بگوید، عوامل متفاوت و حتی متناقض مطرح خواهد شد. فعالیت های انسان همیشه تحت سلطه ی تصمیم اوست و تصمیم او زاده ی امیال و افکار گوناگون و متناقضند.

اهداف تحقیق

با توجه به اینکه موضوع این پژوهش بررسی علل روانی جرم از منظر دانشمندان غرب و اسلامی است سعی بر این شده است که به جدیدترین نظریات در این زمینه پرداخته بشود و از دیگر اهداف این پژوهش می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱- بررسی جرم از دیدگاه روانشناختی

۲- پیشگیری و درمانگری در قلمرو روانشناسی جرم

۳- بررسی عوامل روانی جرم از منظر قرآن کریم

سوالات تحقیق

۱- الگوی آموزش خانوادگی و خانواده درمانگری چه تأثیری در پیش گیری از وقوع جرایم دارد؟

۲- مهمترین علل روانی در پیشگیری از وقوع جرایم از دیدگاه حقوقدانان مسلمان چه می باشد؟

۳- علل گرایش جرم شناسان به روانشناسی چیست؟

فرضیه های تحقیق

- ۱- یک راهبرد درمانگری گروهی است که افراد از آموزش مناسب برخوردار شده اند و کمتر در مظان ارتکاب جرم قرار می گیرند.
- ۲- فقها ایمان به خدا و ترس از مجازات جهان آخرت، پرهیز از حسد و وسوسه شیطان را و حقوقدانان مسلمان تأثیر مثبت والدین، رسانه ها، جامعه، مهاجرت و ... را از مهمترین علل روانی پیشگیری از جرم می دانند.
- ۳- پیچیدگی پدیده جرم، مشکلات تبیین رفتار انسانها و تعدد عوامل جرم زا جرم شناسان را مجبور می کند تا به روانشناسی جرم متوسل بشوند.

سابقه تحقیق

درخصوص موضوع پژوهش، چندمورد رساله، مقاله و کتاب در سالهای اخیر به رشته تحریر درآمده که البته بررسی و توصیف آنچنان که در این پژوهش بیان شده است، پایان نامه یا مقاله ای مشاهده نگردیده است.

۱- دادستان، پریخ، گستره روانی پرخاشگری، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، شماره ۱-۴، ۱۳۷۵

۲- نجفی توانا، داود، روانشناسی و جرم، چاپ سوم، نشر میزان، ۱۳۹۱

۳- کی نیا، مهدی، روانشناسی قضایی، جلد اول، چاپ سوم، انتشارات مجد، ۱۳۸۹

- خسروشاهی، قدرت الله، پیش گیری از جرم در آموزه های قرآن، فصلنامه بصیرت، سال نهم، شماره ۳۴، ۱۳۸۲

۵- شعاع کاظمی، مهر انگیز، جرم و راه های پیشگیری از آن، مجله معرفت، شماره ۱۰۳، ۱۳۸۵

روش تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر، مانند اغلب پژوهشهای علوم انسانی، کتابخانه ای و اسنادی است. بنابراین، در این ارتباط، کتب و مقالات داخلی و خارجی، سایت های اینترنتی و تمام اسنادی که مرتبط با موضوع بوده و ما را در اهداف مورد نظر یاری کند، مورد استفاده قرار خواهند گرفت.

تعریف جرم

جرم یک قاعده ریاضی یا قانون فیزیکی نیست که دارای مفهوم ثابت و لایتغیری از این دو و در رابطه با جوامع و مکاتب حقوقی و اجتماعی و غیره و حتی در رابطه با مذاهب و ادیان، معانی متفاوتی پیدا می کند هر کدام از آنها جرم را به گونه ای تعریف کرده اند^۱ مثلاً "گاروفالو"^۲ حقوقدان معروف جرم را چنین تعریف می کند: «جرم عبارت از عملی است که خلاف نوعی از احساسات شرافتمندانه و خداپرستانه انجام شود».^۳

۱- فیض، علیرضا، تطبیق در حقوق جزای اسلام، انتشارات امیرکبیر، سال ۱۳۶۹، ص ۵۹.

۲- گاروفالو Garofaloo، ۱۸۵۲، ۱۹۳۴، قاضی، حقوق دان و وکیل دادگستری.

۳- فیض، علیرضا، تطبیق در حقوق جزای اسلام، انتشارات امیرکبیر، سال ۱۳۶۹، ص ۵۹.

تعریف مجرم

مجرم کسی است که مرتکب جرم می شود.^۴ تا کسی مبادرت به فعل یا ترک فعلی که مطابق قانون جرم شناخته شده، نکند، فعل یا ترک فعل مجرمانه در چهارچوب قانون بی حرکت باقی می ماند. انجام فعل یا ترک فعل مجرمانه موجب تولد (مجرم) می شود و این اوست که محور سوال در مورد رفتار خویش قرار می گیرد.

پرخاشگری

پرخاشگری انسانی هیجانی است که به رغم طین منفی آن، از لحاظ آماری نابهنجار نیست و بخش عمده آن نیز غیر قانونی به حساب نمی آید چرا که جرایم خشونت آمیز تنها بخش کوچکی از این پدیده را تشکیل می دهند بنابراین به نظر می رسد که برای درک رفتار خشونت آمیز فردی باید جایگاه آن را در چهارچوب پرخاشگری به عنوان یک رفتار روزمره مشخص کرد. اما شاید بهتر باشد که قبل از ارائه تعریفی مناسب برای اصطلاح اخیر، دو ریخت متفاوت آن یعنی «پرخاشگری خصمانه»^۵ و «پرخاشگری ابزاری»^۶ از یکدیگر متمایز شوند.

مواد توهم زا

LSD^۷، مسکالین^۸، سایلوسایبین^۹، فن سیکلیدین^{۱۰}، کتامین^{۱۱}، ماری جوانا^{۱۲} و حشیش^{۱۳} در مقوله مواد توهم زا قرار دارند این مواد

شیمیایی، حالت هشیاری را با تغییر واقعیت دگرگون می کنند و به بیان دیگر، جهانی مت: **ضعف و کاستی ایمان**

۳- همان، ص ۲۰۶.

^۵ - hostile aggression

^۶ - instrumental aggression

^۷ - mescaline

^۸ - psilocybin

^۹ - phencyclidine

نقش ایمان مذهبی در کاستن جرائم اجتماعی بر کسی پوشیده نیست و هر قدر ایمان استوار باشد تعهد و التزام انسان در برابر قواعد و نور مهیای رفتار اجتماعی، قویتر است. ایمان به انسان مصونیت م یبخشد و در برخی موارد؛ عنصر ب یبدیل برای جلوگیری از وقوع جرم است. در جریان حضرت یوسف سلام الله علیه ایمان است که مانع وقوع جرم منافی عفت م یشود و بعید است که هیچ عامل دیگری در چنین موارد حساس بتواند، این نقش را ایفا کند.

برتری جوی و استکبار

یکی از خصلت های روانی که از نظر قرآن موجب ارتکاب جرم می شود و انسان را م یدارد که به عصیان امر خداوند بپردازد عبارت است از: استکبار و تکبر که نمونه آن در قرآن؛ سرپیچی شیطان است از سجده نمودن آدم.

حسد

حسد که یکی دیگر از عیوب روانی ما انسا نهاست، از نظر قرآن رابطه بسیار نزدیکی با برخی جرائم دارد، که یکی از این جرائم کوشش برای به انحراف کشاندن دیگران است

محبت و عشق

علاقه وافر به چیزی و رسوخ آن در اعماق قلب انسان، اراده انسان را ضعیف و او را به خود می کشاند. اگر محبت به خداوند و نیکی ها تعلق گیرد، مایه سعادت انسان و رستگاری او م یشود. ولی احياناً محب تهایی زیان آور انسان را اسیر می کند که نتیجه اش جرم و جنایت و تباهی انسان است؛ قرآن کریم در داستان حضرت یوسف، از قول زنان مصر در حق زلیخا می فرماید: گروهی

^{۱۰} - ketamine

^{۱۱} - maryhuana

^{۱۲} - hashish

^{۱۳} - Delta-g Tetrahydrocannabinol (THC)

از زنان شهر گفتند: همسر عزیز جوانش را به سوی خود دعوت می‌کند. عشق این جوان در اعماق قلبش نفوذ کرده؛ ما او را در گمراهی آشکاری می‌بینیم

امید و آرزوی کاذب و بی اساس

یکی دیگر از زمینه های روانی گناه آرزوهای بیهوده و بی اساس است که انسان بدون حرکت و عمل در انتظار خوشبختی و پاداش و ترقی باشد که معمولاً افراد خیالاتی به این است « .ارحم الراحمین » حالت دچار میشوند و مرتکب هر گناهی شده و می گویند خدا این گونه امید نه تنها عامل تکامل نیست، بلکه انسان را از درون تهی کرده و زمینه سستی و بی عاری را که بذره های گناه هستند، در انسان پدید می آورند

اعتقادات و باورهای نادرست

عقیده صحیح از نعمت های بزرگ خداوند است و کسانی که از این نعمت محروم اند ناگزیر به جرم کشیده می شوند؛ باید گفت که در برخی موارد فرد صاحب عقیده بدون هیچ کوتاهی به صحت باور خود یقین دارد که در این صورت صدق گناه و جرم و عقاب اخروی، بر رفتار چنین فردی دشوار است، اگرچه در حقوق جهل به قانون عذر محسوب نم ی‌شود .کلام در جای است که فرد یقین ندارد و یا ای نکه در رسیدن به یقین خود و در ت: اعتقاد غیرمنطقی به روش و دستور بزرگان

هر انسانی ناگزیر متأثر از الگوهایی است که در زندگی خود دارد و نیز در برخی موارد ملزم است که به دستورات مافوقش متعهد باشد؛ که نمونه بارز آن سلسل همرا ت اداری است که در نهادهای نظامی و انتظامی این شیوه ظهور بیشتری دارد .آن چه مد نظر ماست مورد اول است که انسان احياناً با تعطیل کردن عقل و نادیده گرفتن مسلمات وحی، قدم در جای قدم بزرگان میگذارد؛ امری که از نظر قرآن اشتباه و انسان را در وادی جرم و گناه می کشاند و بنابراین در قرآن آمده) :و قالوا ربنا انا اطعنا سادتنا و کبرائنا فاضلونا السببلا : (کافران در دوزخ میگویند :خدایا ما از رؤسا و بزرگان خود اطاعت کردیم و آنها ما را گمراه ساختند .اما این

توجهات هرگز در درگاه خدا پذیرفته نمی شود؛ و می بینیم که این روش در زندگی موجب گمراهی فرد شده است، گمراهی که نتیجه هاش استحقاق آتش جهنم شده است. حصول مقدمات آن کوتاهی کرده است.

وسوسه شیطان

با توجه به این که شیطان در قلب انسان رخنه می کند و زمینه میل انسان را به گناه فراهم می نماید، بنابراین مناسبت دارد که یکی از عوامل روانی ارتکاب جرم وسوسه شیطان باشد؛ قرآن کریم درخصوص نقش شیطان، اصرار و طمع او نسبت به انحراف انسان ها آیات زیادی دارد، که به یک نمونه اکتفا می شود ای مردم از آن چه در زمین است، حلال و پاکیزه بخورید و از گام های شیطان پیروی نکنید، چه ای نکه او دشمن آشکار شماست، او شما را فقط به بدی ها و کار زشت فرمان می دهد و نیز دستور می دهد آنچه را که نمی دانید به خدا نسبت دهید.

نتیجه گیری

حاصل آن که جرم به عنوان یک پدیده اجتماعی همانند دیگر پدیده های اجتماعی، دارای ابعاد مختلفی است و عوامل متعددی می تواند، در پیدایش آن نقش داشته باشد و به همین دلیل، تغییر و تحول پدیده های اجتماعی به کندی صورت می گیرد. بنابراین، اگر علل روانی و یا محیط اجتماعی و اقتصادی و سیاسی و یا عوامل دیگر در میزان و تولید جرم تأثیر مستقیم دارد، به صرف تشدید مجازات برای مجرمان یا برخورد شدید نیروهای انتظامی با آنان یا ایجاد رفاه اقتصادی و بالابردن سطح معیشت زندگی، نمی توان از بروز جرائم در یک کشور جلوگیری کرد، بلکه پیش گیری از ارتکاب جرائم افراد، تلاش همه جانبه ای را در تمام ابعاد طلب می کند تا بتوان در این زمینه، به موفقیت هایی دست یافت، از سوی دیگر شکست تمام و یا بیشتر راه حل های بشری در میدان آزمون و خطا در عرصه های گوناگون، این حقیقت را به وضوح به اثبات می رساند که بشر با اتکای صرف به عقل خود، بدون استمداد از آموزه های وحیانی، نمی تواند برنامه جامعی را برای پیش گیری تدوین و برطبق آن با ناهنجاری ها و کجروی ها مبارزه کند. از این رو، ضروری است که به منظور پیش گیری از جرائم و شیوع و گسترش آنها از آموزه های قرآنی استفاده کرد. هدف این مقاله بررسی عوامل روانی جرم از منظر قرآن کریم بود، که در این میان به عواملی از قبیل ضعف ایمان به

قیامت و روز واپسین، حسد، وسوسه شیطان و .. اشاره شد. همچنین به دست آمد که قرآن کریم به پیشگیری از جرم اهتمام جدی دارد، بنابراین برای مبارزه با ناهنجاری ها قبل از هرچیز به عوامل و اسباب گناه توجه کرده است.

مسائل و مشکلات روانی یکی از علل عمده گرایش به ارتکاب اعمال مجرمانه بین زنان و مردان است. اختلالات روانی مانند عقب ماندگی ذهنی و عدم تکامل شخصیت فرد از عوامل مهم روانی درگرایش به بزهکاری است، اختلال شخصیت اصطلاحی است که برای توصیف الگوی رفتاری خاص بکار می رود که برای سایر افراد زیان آور است.

شخصیت پرخاشگر و ضد اجتماعی از جمله اختلالات مهم محسوب می شوند از نظر برخی جرم شناسان کمبود محبت و فقدان رابطه عاطفی از عوامل تعیین کننده درگرایش به بزهکاری است. این کمبود عاطفه گاهی ممکن است منجر به ایجاد روابط ناصحیح دختران و پسران با دوستان و افراد ناباب. و همچنین انگیزه اصلی رفتار بزهکارانه گردد. اضطراب، بی ثباتی شخصیتی و عواطف منفی نیز از دیگر عوامل مستعد روانشناختی دررفتار بزهکارانه محسوب می شوند.

از دیدگاه روانشناسی مجرم کسی است که نیروهای غریزی وجود خود را به خوبی اداره می کند و به خاطر بروز تنش روانی برای پاسخ دادن به نیروهای غریزی بین فشارهای درونی و بیرونی قرار گرفته است و در نهایت به ناسازگاری با ارزشهای جامعه می پردازد. بزهکاران اغلب از لحاظ روانی جسورتر و نسبت به مراجع قدرت درمقایسه با دیگران بی اعتنا تر هستند.

بر اساس این دیدگاه جرم شناسی با انواع بزهکاری روانی به شرح ذیل مواجه است

۱- بزهکار روان رنجور و افراد مبتلا به وسواس فکری: این افراد در اثر محرک های ناخودآگاه مانند محرک جنسی سرکوب شده به سمت ارتکاب عمل مجرمانه سوق داده می شوند گروهی از این مجرمین که بیماران روانی هستند احساسات گناهکار بودن از خود بروز می دهند.

۲- بزهکاران دارای اختلالات منشی و بزهکاران جامعه ستیز ذاتی: بزهکارانی که به اختلالات منشی مبتلا هستند این افراد بیشتر ضد اجتماعی بوده و ستیزه جویی و خود شیفتگی و ناپایداری را الگوی کار خود قرار می دهند.

۳- بزهکاران روان پریش: افرادی که مبتلا به نقایص عقلی هستند و از درک مجرمانه بودن عاجزند افراد مبتلا به اسکیزوفرنی عقلی از این گروه هستند.

منابع

- ۱- احمدی، احمد؛ مشاوره بزه دیدگان، مجموعه مقالات اولین همایش علمی بزه دیدگان و راهکارهای پیشگیرانه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، ۱۳۸۲.
- ۲- احمدی، حبیب؛ جامعه شناسی انحرافات، چاپ اول، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۸۴.
- ۳- انصاری، مسعود؛ روانشناسی جرایم و انحرافات جنسی، چاپ اول، انتشارات اشراقی، تهران، ۱۳۷۱.
- ۴- انوری، حسن؛ فرهنگ فشرده سخن، (دو جلدی)، چاپ اول، انتشارات سخن، تهران، ۱۳۸۲.
- ۵- پرادل، ژان؛ تاریخ اندیشه های کیفری، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ اول، نشر دانشکده شهید بهشتی، تهران، ۱۳۸۱.
- ۶- پرفیت، آلن؛ پاسخ هایی به خشونت (گزارش کمیته مامور مطالعه در امر خشونت و بزهکاری)، ترجمه مرتضی محسنی، چاپ اول، انتشارات گنج دانش، تهران، ۱۳۷۸.
- ۷- پیکا، ژرژ؛ جرم شناسی؛ ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ دوم، انتشارات میزان، تهران، ۱۳۹۰.
- ۸- دانش، تاج زمان، مجرم کیست، جرم شناسی چیست، انتشارات کیهان، چاپ نهم، سال ۱۳۸۱.
- ۹- دانش، تاج زمان، حقوق زندانیان و علم زندانها، انتشارات دانشگاه تهران، سال ۱۳۷۶.
- ۱۰- دادستان، پریخ؛ روانشناسی جنایی، چاپ هشتم، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۸۹.